



Thomas Bredsdorffs afskedstale

Taler

Thomas Bredsdorff
Højskolestifter

Dato

24. marts 1909

Sted

Frederiksborg Højskole,
Hillerød

Naar jeg blader i Optegnelserne fra min Læsning, finder jeg, fra tidligere Skoleaar her paa Frederiksborg, at jeg har anført nogle Sætninger af Henrik Steffens' Livserindringer, der lyder saaledes: »– Og har min Gerning da været saa ganske uden Frugt? Har den ikke til meget forskellige Tider sat de unges Sind i Bevægelse? – Har ikke den Sæd, jeg har saaet i fremmed Jord, ført til betydningsfuldere Vækst, end min egen Jord kunde frembringe?«

Kan man have Lov til at trøste sig saaledes, naar man ender sin Lærergerning eller, som jeg, et betydningsfuldt Afsnit af denne, er der ingen Grund til at klage. Og jeg vil prøve at trøste mig saaledes, naar jeg nu staar her for sidste Gang paa min gamle Skole med det sidste Hold Elever foran mig. Hvor lidet det end kan være, det jeg har givet jer og givet alle de andre Hold gennem de 11–12 Aar: jeg vil tro paa, at jeg engang imellem har været med til at sætte jer i Bevægelse, og tro paa, at hos adskillige kan dette føre til meget mere endogsaa, end jeg har drømt, meget rigere Liv maaske end det, jeg selv har erfaret.

Det er jo det gode ved Højskolegerningen, at i den bryder vi os slet ikke om at faa igen det, vi har sagt, eller saaledes som vi har sagt det. Nej, vi taler, for at vore Ord skal vække et selvstændigt Liv hos jer, saa I kan fremarbejde personlige Resultater, der ofte kan blive af en helt anden, maaske ganske modsat Art af det, hvortil vi var kommet.

Mon ikke de fleste Højskolemænd ser saaledes paa deres Arbejde. Vi ved jo godt, at vi Lærere kan intet skabe i Eleverne. Det kan kun Gud. Det, vi kan, indskrænker sig vistnok til at tilvejebringe saadanne aandelige klimatiske Forhold i Skolestuen, at det, som er i Eleverne, de utallige Kim, som Gud har givet med selve den menneskelige Sjæl, kan vokse lidt bedre.

Derfor er der intet saa nødvendigt for en Lærer som Ærbødighed overfor det

Menneskestof, han arbejder med. Man bliver saa let indbildsk og hovmodig, saa man i Skolestuen glemmer, hvad man dog ellers nok véd, at naar man ikke engang kan lægge en Tomme til sin egen Vækst, hvorledes skulde man saa kunne lægge den til andres.

Det gælder da i Skolestuen som i Menigheden: – »her intet sker ved Kæmpehaand, her intet lader sig fremtvinge«.

Om derfor hverken vi eller vore Elever kan sige noget bestemt om, hvad der er udrettet paa Skolen, saa er dette i hvert fald ikke noget Vidnesbyrd om, at Arbejdet har været forgæves. Det kan have været af den Art, at Spirene groede bedre; de fik noget af den Regn og det Solskin, som vi alle trænger til for at naa vor Udfoldelse.

Steffens har derfor Lov til at trøste sig – og vi med ham: Blot jeg har sat lidt i Bevægelse. Blot Skoletiden har betydet en Smule Vækst – og det er jo ogsaa Bevægelse – for det, som er Elevernes Særeje, hver enkelt for sig. –

Imidlertid er det jo ikke ualmindeligt i vore Dage at lade al Paavirkning, al Oplysning tilsigte Bevægelse, uden at man i mindste Maade bekymrer sig om dens Retning. Menneskenaturen –

kan en Højskolemand maaske – sige er jo som en titusindstrænget Harpe. Hvad det da gælder om i Undervisningen, er, for enhver Pris at berøre saa mange som muligt af disse Strænge. Det er jo det sørgelige, at saa mange Mennesker gaar omkring med dette rige Strængeinstrument. Men saa godt som ingen af Strængene er tagne i Brug. De Mennesker, som kunde have været som den mangestrængede Harpe, de blev jo saa ofte kun stakkels Harmonikaer, hvorpaa der alene kunde klimpres en sølle »Ach Du lieber Augustin.« – Men derfor gælder det da ogsaa i Højskolen at anvende Historiens og Poesiens uendelige Rigdom, at lade de forskelligste Toner lyde derfra, fra alt det, Menneskeheden har tænkt og følt og drømt. Saa vil det nok svare igen, saa fra én Stræng og saa fra en anden. Og saaledes vil Følelsen af den indre Rigdom, Livsfyldens Følelse blive til. Det at leve, er det andet, for at bruge et Udtryk af Georg Brandes, end at føle sig gennemspillet gennem alle Sjælens Strænge fra Bassen til Diskanten? Jo alsidigere derfor al aandelig Paavirkning bliver, des bedre.

Der er en Sandhed i dette. Og jeg vil ikke slaa en Streg over denne Opfattelse.

Endnu den Dag i Dag mener jeg, at vi skal lære at leve vort Liv saaledes, at – om det var muligt – alt det kom til sin Ret, som vi har faaet med dette Liv.

Men for den, der staar i Højskolen, vil en anden Synsmaade snart arbejde sig frem, og stærkere, alt som Aarene gaar, indtil den er blevet den herskende, hvori alle andre maa lade sig indarbejde. Det er maaske muligt for adskillige andre Oplysere at blive ved ensidigt at fastholde den Anskuelse, hvorefter det at leve egentlig bliver en evindelig Væren paa Farten gennem alle Aandens og Haandens Omraader; hvor den er rigest, hvis Sjæl har fornummet de talrigste og mest forskelligartede Indtryk. Ja, der synes jo virkelig at være Mennesker, der kan slaa sig til Ro, finde Hvile i – Bevægelsen.

For Højskolemanden er dette ikke muligt i Længden, om han da ellers kommer virkelig ind i Arbejdet. Det vil da vise sig, at Mangfoldigheds-Anskuelserne maaske kan fastholdes, hvor man er paa Afstand fra den, man vil paavirke; naar man f. Eks. væsentlig færdes mellem Bøger og Tidsskrifter. Men faar man med Folket at gøre, med »de brede Lags«. Ungdom og ikke med Kultur-Tilbederne, da trænger et helt andet Syn sig frem og tager Magten. Man forstaar, naar man virker blandt Folkets Ungdom, at i Folket spørges der atter og atter om det, som staar fast.

Folket vil nok sættes i Bevægelse, men ikke anderledes, end at det altid véd, hvad der stiles imod, hvad det er for et roligt, sikkert Maal, som skal naas. Den, der slet intet véd herom, han kan ikke faa noget virkelig at gøre med Folket. Der er i dette altid en afgjort Mistillid til det, der kun er bevægeligt. Folket vil ikke narres; det vil ikke have Skin men Virkelighed. Det vil ikke blot leve; det vil vide, hvad det skal leve paa og hvad der skal naas.

Det er en Guds Lykke, i sine unge Dage at komme med i Arbejdet blandt Folkets Ungdom. Man tvinges til at søge Virkelighed, tvinges af den Magt, som Kendsgerningerne alene har. – Poul Møller siger etsteds, at en udsvævende Fantasi maa behandles som en løbsk Kanehest: man drejer det balstyrige Dyr ud i en Snedrive, hvor den snart sparker sig træt – og saaledes skal Fantasien tvinges ind i et strængt videnskabeligt Værk. Jeg kunde fristes til at sige: Mangen ung Folkeoplyser, der maaske blot vilde »kultivere« eller »røre op«, har haft godt af at blive drejet ind i Folkets tætte Masse og dér sparke sig træt og ase sig led ved alt det, der kun var Romantik, kun var Brus – og faa lært, hvad der var Virkelighed, og at kun, naar han havde Forhold til den, kunde han haabe paa at

vække« og »oplyse« og sætte afgørende og dybtgaaende i Bevægelse.

Og da er det vel ofte gaaet saaledes, at han er blevet jaget ind i sig selv for ogsaa dér, og mest dér, at finde, hvad der da helt ud var virkeligt, hvad der alene stod fast. – Vi véd, at adskillige Højskolemænd da har mødt Kristendommen. Den gav selve Virkelighedens Fylde, som den ogsaa gav det evigt urokkelige.

Jeg kan forstaa, at en og anden Højskolelærer da er bleven Præst eller har været lige ved at blive det. Han har lært noget at kende af det, Hostrup følte, da han fra Digtene og Drømmene og Mangfoldighedslivet i Hovedstaden drog ud for ved Døbefont og Nadverbord, midt i Menigheden, at være midt i den usvigelige Virkelighed, hvor han kun var Redskab for den Aand, der skaber, hvad den nævner.

Men jeg kan ogsaa forstaa, om en saadan Højskolemand alligevel blev i Højskolen: Han kunde ikke undvære Ungdommen. Det var ham maaske, som kunde han bedst holde sig ung med den omkring sig; som kunde han bedst følge med Tiden, om han altid var dér, hvor Tiden, Fremtiden, ligesom blev til, derude i Nybruddets Morgenskær.

Jeg har vel ikke her nævnt andet end noget af det, enhver kan opleve i Tjeneste hos den Skole-Idé, Grundtvig har sat ind iblandt os. Vi kan være sølle nok, og det vi i Almindelighed udretter, kun lidt værd. Men saa ofte vi ret inderligt søger at komme denne Idé nær, da skal det nok mærkes, at den har hele Livsvirkelighedens forunderlige Magt over os. – Den vil jo ogsaa det samme som ethvert alvorligt Menneske: den vil det personlige Livs Fremme. Den stiller Personligheden frit blandt Frivillige. Og her siger den: kun i samme Grad, som Du lever, som Du arbejder paa din egen Udvikling, kun i samme Grad dur dit Arbejde.

Grundtvigs Højskoletanke har derfor netop det samme ved sig som alle de største Tanker i Verden: den kan gøre os saa forfærdende smaa, næsten slaa os til Jorden i Følelsen af Afstanden fra Idealet. Men den kan ogsaa igen løfte os i Følelsen af, at vi alle har Del i den evige Stræben.

Grundtvigs Skole-Idé – det er da det personlige Liv og dets Vækst sat midt ind i Skolestuen som Oplysningsmiddel. Derfor er denne Idé ogsaa ofte saa svær at tjene – derfor mislykkes det saa ofte. Men lykkes det blot engang imellem at

komme paa Højde med den, da udrettes der mere derved end ved mange Aars Skoleslid af anden Art.

Gud give, at Højskolen altid maa staa under denne Idés Magt. Da skal den danske Højskole ogsaa findes dér, hvor det bedste i Folket værnes: det, der strømmer fra Personligheden. Et saadant Værn tiltrænges nu om Dage haardt. –

I snart 12 Aar har jeg gaaet i Skole hos denne Idé. Det har været de lykkeligste Aar af mit Liv. Derfor føler jeg ogsaa stor og inderlig Taknemlighed mod Frederiksborg Højskole, hvor jeg oplevede at finde det Arbejde, med hvilket det er muligt at blive til ét – ja, som kun betyder noget i samme Grad, som man smelter sammen med det i en uopløselig Enhed.

Derfor kan jeg kun skilles fra denne Skole med Vennesind.

Jeg siger Holger Begtrup Tak. Blandt Højskolens Mænd er han maaske den, der dybest har forstaaet og klarest kunnet fremsætte »den Gamles« Tanke. Jeg er i mangt og meget en Lærling af Holger Begtrup. Og dette kan jeg saa godt være bekendt. Bedre end de fleste har han lært mig, at Aand virker kun i Frihed, og at den Skole, som dybest skal gavne vort Folk, er Personlighedens fri Skole.

Ogsaa min mangeaarige Medarbejder og Ven her, Ole Jensen, den stille og trofaste Natur, vil jeg mindes med Tak for, hvad han gav mig af sine Erfaringer fra Arbejdet i Friskolen.

Jeg har da nok af gode Minder at drage ud med til min egen Skole. Den egentlige Forberedelsestid er vel nu forbi. Jeg havde vel ingensteds oplevet en bedre end her. – Gud velsigne Frederiksborg Højskole!

Kilde

Bredsdorff, J. (1924). Et udvalg af hans foredrag og artikler. Udgivet af hans hustru. Det schönbergske Forlag.

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags

Afskedstale, Højskolebevægelsen

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/thomas-bredsdorffs-afskedstale>